

NÉPNEVELŐ.

KATH. NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI LAP.

Megjelenik a szorgalmi időben minden szombaton.	Szerkesztő és laptulajdonos: Dr. KOMLÓSSY FERENCZ.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST
Előfizetési ár: Egész évre 4 frt Fél évre ..2 frt	Főmunkatárs: Zelliger Vilmos.	VI., Érsék-utca 2. szám.

TARTALOM: Melyek azon nemzeti történelmi mozzanatok stb. Czike Imre. (Folytatás.) — Valók-e a természettudományok a népiskolába. Czeizel György. — Néhány leggyakrabban előforduló hiba a házi nevelésben. Fludorovits Zsigmond. — Tárca: Elkésett. Cenner Lajos. — Irodalom és művészet. — Gyűjtés. — Vegyesek. — Hirdetés.

Melyek azon nemzeti történelmi mozzanatok,
melyeket a népiskolákban részletesbben lehet és kell tanítanunk, hogy a történelmi oktatás helyesen felgött czéljainak eleget tegyünk?

(Folytatás.)

A történelem tanításának ilyen üdvös irányú s ilyen, az embert összességében képező hatása teszi valóban fontossá és helyezi első helyre a népiskola tantárgyai között.

Helyet kell annak már foglalni a népiskola első osztályában; természetesen nem a szorosán vett történelmi anyagot értem, hanem annak mintegy előkészítésére, a történelmi érzék felébresztésére szolgáló meséket, melyeken a gyermek mohó vágygyal kap.

Megkönnyítheti munkánkat az olvasókönyv, melyben az első osztálytól kezdve fel, mindenesetre a tartalmi fokozat megfigyelésével, addig, hol a tört. tanítása külön tárgyként szerepel.

Népmesék, történelmi mondák, egy kevés történelmi anyag életrajzi modorban, mint Rousseau.

A mesék bűbájos világát a gyermek úgyszólván ismeri már: én merem állítani, hogy a gyermekek nagy többsége a »kis Jézuska« születés napjára, vagy más egyéb alkalmakra a többek között meséi könyveket is kapnak! És mily nagy ekkor az öröm! Nos hát, az iskola ragadja meg ezt az alkalmat s vezesse a gyermeket a mese szárnyain a történelem világába.

Ott vannak a történelmi mondák: a hún, a magyar mondák, Arany, Tompa, Szász Károly, Vörösmarty vonzó feldolgozásában. Ezek bizonyára a legalkalmasabbak lesznek izlettetőül s lelkesítő vonzóságuk mellett belopják a gyermek lelkébe a vágyat s felkeltik az ingert újabb ismeretanyag után.

A vándorlás, a honfoglalás, a rablókalandok korszaka, mind-mind edes szellemi tápláléka annak a gyermeknek; s ha most már előadásunkban oda hatunk, hogy ne csak maga a puszta mese, hanem az események s az egyes nagy alakok jellemképző volta mellett, helyes ráhatással annak a gyermeknek elhatározását, akaraterejét is képeztük, úgy a mese

formájában lelkébe átültetett anyag nagyon is becses anyag lesz; mert a mi példákban oktató magyarázatunk hatása, meg a különböző események s viszonyok között, a történelmi nagy alakok viselkedése, magatartása, ott marad a gyermek lelkében és nyilvánulni fog cselekedeteiben, tetteiben. És ha ez a ráhatás nem szűnik meg, de továbbra is tart, úgy nem kell félnünk, hogy múló lelkéből kieső homokban rajzolt alak lesz fáradozásunk.

Mindenesetre nagyobb időt kell szentelnünk egyes nevezetesebb eseményeknél, melyeknek részben értékük, fontosságuk, vagy nehezebb megérthetésük mintegy szükségessé teszik a huzamosabb vefoglalkozást. Így nem szabad csupán átsurranni Árpád fejedelemmé választása, a vérszerződés, a puszta-szeri gyűlés nagy és nevezetes eseményein. Foglalkoznunk kell Árpáddal mint dicső hadvezérrel, ki nekünk hazát szerzett, s alkotott törvényei által lehetővé tette, hogy e föld örökünk maradjon; meghatározta a jogokat, a köteleességeket! a nép, a főrendek s a fejedelem közötti viszonyt stb. stb. egyszóval foglalkozni kell a tanítónak vele, mint messze túlszárnyaló, nagy államalkotó bölcsesél, kinek alkotásai még ma is élnek s tiszteletet gerjesztenek iránta. Meg kell emlékeznünk haláláról s a helyről, a hová temették. A szemléltetés mindenkor eszközlendő, amikor arra alkalom kínálkozik; ha lehet, a természetben, különben pedig a térképen. A földrajz tanítása különben is mint a történelem tanításához vezető lépés szerepel, mert a gyermek a helyet, hol az események lefolytak, ha már a földrajz útján ismeri, akkor ez a tudás a történelem tanítása megérthetésének előnyére szolgál.

Meg kell bővebben emlékeznünk az Árpádházi királyok közül: sz. Istvánról, a kereszténység s az alkotmányos királyság megalapítójáról. Az ő uralkodását nem csak megkoronáztatása s királylány választatása teszi jelentőségessé, de új alkotmányt is teremtett és a pogány nemzet állami és társadalmi szerkezete alá keresztény alapokat rakott.

Már atyja megfékezte a törzsfőket, de mégsem tudott kivétközni a hagyományok s a nemzeti szokásokból. Sz. István már határozottan szakított a régi

alapokkal s még legfőbb alkotását, a monarchikus alkotmányt is a keresztény frank monarchia eszménye után ültette át.

A sz. István uralkodása alatt előfordult sok iránnyú események, eléggé korszakot alkotók s világra szólók; személyisége pedig oly nagy történelmi alak, hogy tárgyalása alkalmával a tanító bizonyára nem jön zavarba s tanításában nagyon is sok oldalról világíthatja meg őt s ezáltal sok oldalról hathat a fejlődő gyermek lelkére, erkölcsiségére, valóságos érzületére, szóval egész egyéniségére.

Azt a nagy, államalkotó munkát, a melyet sz. István megkezdett, rövid félszázad múlva vérenek utóda Sz. László befejezte s véglegesen biztosította. Az a nagy átalakulás, melyen nemzetünk — az akkor még pogány nemzet — átment, amidőn állami és társadalmi szervezete alá keresztény alapokat kapott, beiktatta őt az európai nagy keresztény családok kötelékébe s megalkotta ezeréves alapját. S ez főleg sz. Istvánnak és sz. Lászlónak érdeme!

László fenséges alakja, jelleme, bölcsesége, vitésége kora előtt csodálatot gerjesztett. Nemzete bálványozta, a külföld tisztelte. Az 1095-ben piázenében tartott gyűlésen, a kereszties hadak fővezéréül választák. Mi volt ez a kereszties háború? miféle üdvös eredményeket hozott és micsoda áldozatokat kívánt? Elősegítették a közlekedést, a kereskedést s a művészeteket tetemesen előmozdították stb. stb. A kereszties hadakénál magasabb eszméért az emberiség soha sem lelkesült, soha sem küzdött s ha ez százezrek életébe került, épülünk ama kor mély vallásosságán, mely annyi hőst s köztük annyi keresztény vértanút szült.

A gyermek a vallásosság hatása alatt lelkesül s ez a hatás fogékonytá teszi lelkét, minden nemes behatás iránt.

Használjuk fel tehát minden — a gyermekekre nézve — képző mozzanatot, melyet a nemes király munkáiban, cselekedeteiben teremtett; mert mindezeknek a gyermek lelkében leendő átültetése által, közelebb visszük őt ezélnk felé.

Az 1222-iki országgyűlés; az aranybulla. Fel tárja a gyermek előtt a nemzeti visszahatás korszakát. A benne játszódott események, a benne szereplő alakok hű jellemzése mind-mind hatalmas eszköz a tanító kezében.

Nem csak az, ami szép, a mi nemes, hat az emberre üdvösen, de viszont a ferdeség, aljasság, a gyenge jellem, a bűn a maga moecosk mezitelségében utálatot, undort támaszt bennünk s önkénytelenül is a jót, a magasztost juttatja eszünkbe. (A rossz mellett a jó; a bűn mellett az erény jut eszünkbe.) A jó tanító kezében úgy az erény, mint a bűn eszköz a nevelés szolgálatában; mert míg amazt mint követendőt állítja élénk, addig emez iránt ellenszenvet kelt bennünk. Az ország harcza a keleti műveletlen népekkel; a honmentő IV. Béla erőfeszítései bizonyára vonzó kép lesz az előtt a gyermek előtt. Érdekelni fogják őt úgy az események, melyekben IV. Béla uralkodása eléggé változatos és gazdag, valamint Béla nemes alakja, önfeláldozó munkássága, hazaszeretete is lelkesíteni fogják őt.

Az így elért hatást, maradandóbbá tehetjük egyes történelmi képek vagy más egyéb emlékek felmutatásával. A történelmi főbb mozzanatokot ábrázoló képek, úgy is eléggé el vannak terjedve aczélmetszetű sokszorosításokban; ezek beszerzése bizonyára nagyon kevés áldozatába kerülne az egyes iskoláknak, s hogy a történelem tanításának előnyére szolgálnának, az kétséget sem szenved. Ott vannak Dolinay »tört. arcképesarnoka« a »Hasznos múltatató« mellékleteként! Itt bár csak az arcz-

TÁRCZA.

Elkésett.

Mikor az ember új vicceket nem tud, régieket mond. Szégyennel kell bevallanom, hogy immáron kifogytam én is az új dolgokból s azért egy olyan régi anekdotával kell előhozakodnom, melyre már egykor Éva is azt felelte Adámnak: jaj de meidinger!

Inast fogadott egy úr. A livrée, a keztyű pompásan állott a borotvált arczához, rendben volt minden, csak az *utolsó* volt még hátra: a kötelességek és jogok tisztázása. Az utóbbiakat rendbehozván, az előbbiekre nézve az úr ezekben foglalta össze követeléseit: először a pontosság, másodsor a pontosság, harmadsor a pontosság. És az inas pontos is volt. Talán azért, mert háromszor mondták neki.

De pardon, most veszem észre, hogy éltévesztettem a hivatásomat. Nem akarok én vicceket mondani — savanyú a szőlő — hanem paedagogiai dolgokról írni. A neveléstannak pedig vajmi

kevés köze van az inasfogadáshoz, mert nincs a tanító, aki livrée-s mast tartson; örül, ha magának jut borotvára való.

Kezdjük tehát újból. S hogy megint el ne tévedjek, azonnal a gyerekről szólok. Oda képzelem magamat az iskolába, ami épen nem nehéz dolog olyan embernek, aki hetenként huszonnégy órát tölt a nevelés csarnokaiban, s ott látom azt a hatvan-hetven üde gyermekerecot, feszülten figyelve a megkezdett tanításra. Nyolcz és egy negyed körül jár az idő, délelőtt. A tanító, a gyermekek már hozzá vannak készülve a tanításhoz, amint mondani szokás, benne vannak már a schwungban. Jó kedvvel, friss lélekkel magyaráz a tanító, meg-megszólítva egy-egy növendékét, hogy ezáltal mintegy kényszerítse őket a figyelmezésre. Erre különben még most nincs szükség, mert hiszen csak az imént kezdődött a mai munka s a gyermekek pihent lelke szívesen fogadja magába az érdekes új tanulivalókat. Növekedő hévvel beszél, gyarapodó tüzzel kérdez a tanító, joleső meglegedéssel tapasztalva, hogy a tűz tüzet gyújt, érdeklődés érdeklődést szül. A gyermekek látva azt, hogy tanítójuk mily kedvvel foglalkozik velük és a

kép van feltüntetve, de ilyen kiváló alakok tárgyalásánál, ha egyéb nincs, elég ez is.

Vagy ott vannak ezek a »Nezsideri« irkák, ki mondja, hogy ezeket nem használhatjuk fel?!

Nagy Lajos nemes alakja, lovagias harszai; a napolyi hadjárat; Szereday Mihály; az ósiség megalapítása stb. stb. mind-mind lebilincselő kép, s csak lelkiismeretes, ügybuzgó tanító kell hozzá.

A Hunyadiak kora: Hunyadi János, Kemény, Czillej, Kápisztrán, Dugovits alakjaival. Mátyás király. A

»Hunyad név nagy név, nagy is lesz,
Mig e hazán honi szív érez.«

Azt mondja a költő és igaza van. Különösen Mátyás nagy lénye emelkedik ki nemcsak a Hunyadiak, hanem a történelem alakjainak sorából is. Úgy köz- és észjogi elveivel, valamint felfogásával, teljesen beleillik jelen századunkba. Valóban csodálatos oly igazságos és tiszta alkotmányos érzés épen az ő korában, amidőn az még, jelen korunkban is, midőn az alkotmányos közjogi elvek már annyira kitisztázták, oly sok harszokba kerül.

Az alkotmányt restaurálta, honvédséget szervezett s a közművelődést nagyban előmozdította. Diadalmas csatákat vívott; résztvett lovagias párviadatokban; pártolta a tudományokat: könyvtárát 50.000 kötetre becsülik stb. stb. szóval Mátyás uralkodása, valóban kimeríthetlen kincses bánya.

A tanító, ha ügyesen kezeli tárgyát, tanítványaiiba lelkesedést, hazaszeretetet önthet s minden nemes iránt hő vágyat támaszthat.

Mellette és vele, oly alakok éltek, kiknek megismeretése, nagyban elősegíti közeledésünket a cél felé, melyet a történelem tanítása által elérni óhajtunk. Egy Báthory, egy Kinizsy tette buzditólag hatnak a gyermekre s nemes alhatározásokra ösztönzik őt.

Czike Imre.

(Vége köv.)

tárgyval, maguk is nagyobb-nagyobb kedvet kapnak s a tanítás és tanulás vigan halad akadály nélkül.

A tanító épen a táblához lép, hogy szemléltetve is bemutatassa, amiről beszélt, mikor az osztályajtó kilincse nyikorogni kezd. Mindenki az ajtóra néz; mintha egyszerre megszakították volna a gyermek-agyakban a gondolat fonálát, egyik sem törődik azzal többé, hogy mi van a táblán; elfelejtették azt is, hogy miről volt szó az előbb: csak egy érdekli őket: az ajtó. Ki jöhet ilyenkor?

A tanító kezében is megáll a kréta; ki zavarja most a tanítást? Hetven szem figyelve kíséri a kilincs mozgását, mely után lassú nyikorgással tárul fel az ajtó s ki lép be? talán valami magas látogató, talán valami iskolaszéki tag, vagy még több? talán az igazgató úrnak van valami sürgős mondani valója? Oh nem; ha ilyenféle úr jött volna be, az előbb bizonyára kopogtatott volna. Ki az tehát, aki oly vakmerően, kopogtatás nélkül benyit? — Egy épen nem magas, sőt nagyon alacsony látogató: egy elkésett gyermek.

Úgy tesz, mint a hivatlan vendég: lassan meghúzódik az ajtó mögött. Társainak kíváncsi tekin-

Valók-e a természettudományok a népiskolába?

A természettudományoknak a népiskolában való tanítását illetőleg két ellentétes vélemény volt észlelhető. Némelyek nagyon sokat, rendszereset és tudományosat kívánták, ahogy az csak felsőbb iskolákban adható elő; mások ismét az ellenkező szélsőségbe estek. Pedig ha valahol, úgy e helyütt bizonyára középpütt keresendő az igazság.

Az aggodók azon szempontból indultak ki, hogy miután elleneink ép e tudományággal élnek vissza, ennek folytán ezeknek tanítása, mert kimerítő nem lehet, csak tudákos kíváncsiságra, nagyképszerűsködni önteltségre vezethet s ilyenképen az álfelvilágosodottság talaját készítené elő.

Oly iskolában azonban, hol keresztény szellem lengi át a működésnek minden izecskéjét, az ily aggodalom nemcsak felesleges, de sőt veszedelmes is volna. Mára ugyanis ezrével teremnek a különféle röpiratok és néplapok, melyek legtöbbjének el nem tagadható célzata, hogy a nép emberét is elidegenítsék a keresztény elvektől. Teszik pedig ezt legtöbbnyire a természettudományok köréből vett álérvekkel. És miután az olvasni tudó ember úton-útfélén botlik a sajtónak illeten termékeibe, vagy ha másutt nem, hát a malom alatt vagy a csapszékben bizonyára hall efféle mondókákat: ez oknál fogva a népiskolából kikerült gyermekek e téren is az alapismeretek bizonyos összességével kell bírnia, ha csak azt nem akarjuk, hogy józan esze s vallásos lelke folytonos veszedelemnek legyen kitéve.

De különben is a kereszténység minek tartson a természettudományok tanításától? Vagy nem ugyanazon egy Isten szerzője a kinyilatkoztatásnak, meg a természetnek? Ellentmondhat Ó ma-

tete odaszegződik ijedt arczára, majd a tanítóra néznek, várva, hogy mi fog történni. Az elkésett fiúnak arca mindjobban elsötétedik, elszomorodik; lassan gördülnek le a félelemsajtolta könnyek a félénk arczon, míg végre csöndes zokogással adja tudtúl, hogy mélyen érezi és bánja hibáját. A tanító leteszi a krétát, vizsgálódó pillantással méri végig az elkésettet, fél perczig — mely alatt átvillan agyán az elkésett fiú multja és egész eddigi viselete, szorgalma — gondolkodik s aztán ki mondja a megmásíthatlan ítéletet.

Az elkésett fiú helyre megy, de legalább három-négy percz eltelik, mire megint belejutnak a keréknyomba. A tanító helyére engedte ülni a későn jövőt. Sokan, sőt legtöbben azt a szokást követik, hogy az elkésettet az egész tanítási idő alatt kint hagyják állani. Ezt nem tartom helyesnek; ezáltal a gyermek nem csak azt az időt veszíti el, melyet az elkésés miatt mulasztott, hanem az egész tanítást. Különösen, ha írás, vagy számolás van; de másképp is, mert a kint állókkal nem szokott a tanító foglalkozni s így azok nem is szoktak figyelni.

Az elkésett gyermekek büntetése véleményem

gának? Itt a valódi ellentét már eleve is ki van zárva. »A természetet és szentírást Isten oly művének tekintli a hívő keresztény, melyek egymással nem ellenkezhettek. Legkevesebb oka sincs tehát az egyháznak kárhóztatni a természetkutatást, mintán azt még a szentírás is (Bölcs. k 13, 1–5.) mint segédeszközt ajánlja Isten létének megismerésére.« (Königh A.: Természeti érvek Isten létéről. 13. l.) Sőt épen a természet az, melynek útján nagyban vezethetők Istenhez a lelkek. Az egyház nagy tudomány és szentség oszlopai nem is késtek ez utat különösen ajánlani. Így szent Bernát (Ep. 106.) »Az erdőkben — úgymond — felleltek azt, mit a könyvekben hiában kerestetek volna. A fák és sziklák olyanra oktatnak majd, mit a legügyesebb mestertől sem tanulhattatok volna.«

A keresztény népiskolának vallás-erkölesi célja maga kívánja tehát, hogy a földet néző s rajta és belőle élő ember tekintetét felfelé irányítsuk; hogy őt a földiek ismerete által az égiek megismerésére vezessük. S mi más által tehetnők ezt, ha nem a természettudományoknak helyes tanítása által? Találóan illenek szentséges Atyánknak, még perugiai püspök korába mondott szavai: (Cultur und Kirche. Zwei Hirtenworte des Card. Bischofs von Perugia, Joach. Pecci, 1878. 26. l.) »Ha a mindenség — mondja ő — oly könyv, melynek minden lapjára Isten neve és bölcsesége vagyon írva, úgy önmagától is világos, miszerint Isten szeretete nagyobb mérvben fogja általjárni s elöltölni és érette nagyobb tüzzel is fog lelkésedni az, ki többet és érthetőbben olvasott a könyvből.«

A természettudományokat ekképen nem nélkülözhetjük a népiskolában; nem különösen, ha a keresztény népiskola főcélja szerint, növendékeink jövőbeni családi és társadalmi viszonyait tekintjük.

A népiskola kell, hogy a gyakorlati élet szá-

szintet vagy valami kisebb-nagyobb külön földvány vagy pedig rövidebb-hosszabb bezárás lehet. Mindenesetre a bűnösség fokozata szerint. A tanítónak kell annyira ismernie növendékei szokásait, hogy körülbelül megállapíthassa a későnjövés vagy esetleg a későnjárás okát és a felhozni szokott mentések alaposágát. A legjobb gyermekkel, a legszorgalmasabb tanulóval is megtörténik, megtörténhetik, hogy elkésik. De a gyermek arca, szeme, egész megjelenése hatalmas igazolvány lesz akkor, mely megmutatja nekünk, hogy ő nem azért késétt el, mivel nem szeret iskolába járni, hanem külső okok miatt. Ilyenkor legjobb egyszerűen napirendre térni.

Hogy a későn járók nagyon zavarják a tanítást, az bizonyos. Mindent meg kell tennünk tehát ennek megszüntetésére. A minden pedig nemcsak a fegyelmi eszközök legyen, de főleg az, hogy a gyermekkel annyira megkedveltsük az iskolát, hogy ők maguk ne akarjanak elkésni.

Mert bizony az iskolában is ez a fő: először a pontosság, másodsor a pontosság, harmadszor a pontosság.

Cenyer Lajos.

mára készítse elő növendékeit; már pedig bárminő hivatás jusson is ezeknek osztályrészül, természettudományi ismeretekre mindenütt van szükségük. Mint családapák, vagy családanyáknak kötelességük leszen a család mindennapi kenyeréről gondoskodni, s ki tagadná, hogy ez a mai viszonyok között felette gondterhes egy kötelesség? Iparos és kereskedőről ne is szóljunk, mert hiszem, hogy mindenki meggyőződése, miszerint ezeknek a természettudományok csakúgy szükségesek, akár a halmak a víz. Szóljunk inkább a földművesekről, úgyszólván földművelő ország vagyunk s ezeknek gyermekei töltik meg népiskoláinkat.

A felvidék népe idegen országba küldi erőit, mert itthon nem tud megélni; Az Istentől inkább megáldott alföld szintén nem oly tejjel-mézzel folyó már, mint volt annak előtte. Szegényedünk, ez az általános panasz. Pedig ha népünk erős vallás-erkölesi alap mellett kettős hasznot tudna húzni a földből, ha különösen a felvidék népe gyümölcstenyésztésre adná e tekintetben nagyon is kemény fejét; ha ismerné a természet erőit s ha az Istentől kapott természeti kedvezményeket hasznára tudná fordítani, akkor boldogulhatna is még. De hát mikor ők jobbat nem tanultak s az ősi nyomas szerint gazdálkodik az egész falu hátlára! És a népiskola mire való? Arra is, hogy a növendékek megtanulják: miképen fordíthatjuk hasznunkra a természet erőit. A természettudományokban néhány évtized alatt tett roppant előhaladás s a természeti erőknél a gyakorlati életben való alkalmazhatósága és mindinkább terjedő alkalmazása tehát szintén pozitív ok arra, hogy azok a néptanodai képzés tervében megfelelő helylyel bírjanak. (Menneyi I.: Nev. és tanítást. III. k.)

Panaszkodunk továbbá a járványos betegségek intenzív és extenzív szaporasága, a gyermekek feltűnő halandósága felett; a katonai sorozóbizottságok szörnyűködnek a sor alá kerülők testi gyatraságán s a felsőbbiségek ennek következtében sürgetik még az egészségtan tanítását is. Igaz is bizony, hogy nem ártana, ha minden családapa és anya tudná, mily befolyással van szervezetünkre minden egyes erkölesi kihágás; kívánatos volna, ha tudnák, miképen kelljen saját és gyermekei testi szervezetét gondozniok. De lehetséges ez természettudományi ismeretek nélkül?

Vegyük még ehhez a társadalmi viszonyt is.

Manapság az egyes embernek, tartozzék bármely osztályhoz, egész másképen kell a társadalomban érvényesülnie, mint talán annak előtte. Bizonyos értelemben még a nyilvánosság előtt sem zárkozhatik el. Mily lealázó, szégyenteljes, talán káros is lenne az a legegyszerűbb honpolgárra nézve is, ha mit sem értene oly legelembb természettudományi dolgokhoz, melyek őt élete- s munkájában folyvást környezik, melyeknek hasznát vehetné s a melyek közbeszéd tárgyát képezik!

Hallgatással nem mellőzhetem e helyütt sz. Ágostonnak minden korra illő találó megjegyzését: »Gyakran történik — úgymond a szent — hogy a földet, eget és a többi elemeket, nem-

különb a mozgást és változást . . . úgyszintén az állatok, növények, ásványok s más hasonló természetét illetőleg a nem keresztények is tudnak egyet-mást s részint eszközkel, részint tapasztalás útján valamit ezekből megismernek. *Nagyon szűgyenlet s és kárhozatos s ezért kerülendő is* azonban, hogy e dolgok felől a pogány a kereszténytől . . . teljesen hóboros véleményeket halljon . . . » (Gen. ad lit. I. 19.) Fiat applicatio!

A felhozottakban ilyenképen maga a keresztény népiskolának három iránybani főcélja szól emellett, hogy a népiskola tantárgyai között a természettudományok is számot tessenek, s hogy a legszentebb kötelességünk kellő gondot fordítani azoknak helyes tanítására.

Czeizel György.

Néhány leggyakrabban előforduló hiba a házi nevelésben.

A gyermeknevelés nehéz munkájában a legnagyobb körültekintést igényli a jutalmak és főleg a büntetések alkalmazása. Így nagy hiba az, ha a szülők gyermekeiket csak haragos állapotban büntetik, ha gorombán és kegyetlenül büntetik, ha átkozódások és szidalmazások közt büntetik. A büntetés célja a gyermek megjobbítása, már pedig az ily büntetés által a gyermek bizonyára nem jobbul meg, sőt rosszabbá lesz. A harag haragot szül. Épen ezért: Atyák ne ingereljétek haragra gyermekeiteket. (Ephes. 6, 4.)

Hiba az, ha a szülők gyermekeikbe a keresztény vallást, az imádságokat, a miatyánkot, Isten parancsolatait stb., hogy úgy mondjuk, beljök verni akarják. Ezáltal a gyermekben gyakran már igen korán a vallásgyakorlatok iránt bizonyos ellenszenv ébresztetik. Ha imádkoztok, úgy ne használjatok sok szót, mint a pogányok, akik azt hiszik, hogy meghallgatást nyernek, ha sok szót használnak. (Mat. 6, 7.)

Hiba az, ha a szülők gyermekeikkel épen nem élnek jól és barátságosan, velők mindig pörölnék és elégedetlenkednek; ha velők szemben mindig csak mint szigorú fegyelmezők és sohasem mint gyöngéd atya vagy anya mutatkoznak. Így a gyermekek szívei a szülőktől elidegeníttetnek; kialszik a gyermeki szeretet; és semmiféle ékesszólás, gancsolás és kényszerítő szigorúság által el nem érhető az, mit a szeretet egyedül képes eszközölni. Ti atyák, ne keserítsétek el gyermekeiteket, hogy azok végkép el ne kedvetlenedjenek. (Col. 3, 21.)

De épen úgy hiba az is, ha a szülők gyermekeknek mindig hizelegnek, őket dédelgetik s főleg ha az alkalmazott büntetés után őket gyöngéd szavak vagy épen nyalánkságok által ismét megengesztelni igyekeznek; ha azt, amit ezeknek gyermeki engedelmségből kellene megtenniök, mindenféle ígéretek és ajándékok által vásárolják meg tőlük; ha a gyermekek kiabálás, dörömbölés és sírás által — mintha csak könnyeik által gyöngyök mennének veszendőbe — szüleiktől, mindent

kicsikarhatnak. Ezáltal a gyermekek önfejuékké, zsarnokokká és engedetlenekké lesznek.

Hiba az, ha a szülők a gyermekeket, valahányszor hibáznak, fenyegetik, midőn pedig ismét hibáznak, újra csak fenyegetik, de fenyegetéseiket soha be nem váltják. A gyermekek csakhamar észreveszik, hogy ezek oly villámok, melyek sohasem csapnak le. Rövid idő múlva nem félnek többé s nemsokára kinevetik vagy megvetik a szülőket; mint ez Heli és fainak példájából is kitűnik.

Végül a legfőbb hiba a gyermekek nevelésében, ha a szülők egyik gyermekök iránt több szeretetet és hajlandóságot mutatnak, mint a másik iránt, mivel az talán szebb, vidámabb, éberebb, behizelgőbb és kedvesebb tud lenni, mint a másik; vagy pedig mivel talán pajzánabb ötletekkel és furiák-dorabb és dévajabb, mint a másik. Ily eszélyesség nélküli előszeretet gyakran az egész életre kiható rüt vétket okoz úgy a nagyobb, mint a kevesebb szeretetben részesített gyermekek szíveiben; irigység, gúnyolódás, hamis vádaskodás, bosszúvágy és hasonló szenvedélyek keletkeznek és furiák-ként kerítik hatalmukba a fiatal kedélyt. Gondoljunk csak itt Ezsau és Jákob, valamint József és testvéreinek történetére.

A szülők részéről tehát nem szabad semmi részrehajlásnak mutatkoznia. A jobb gyermeket szeretettel és komolysággal kell a jóban megtartani, a kevésbbé jót szelidséggel és ha kell szigorúsággal jobbulásra sarkalni és vezetni.

Ezek azon legközönségesebb nevelési hibák, melyeket azért hoztunk fel, hogy a szülőket arra intjük, hogy azokat, amennyire lehet, kerüljék; kerüljék pedig azért, nehogy gyermekeik romlásának magok vessék meg alapját.

Azon szülők, kik gyermekeiket igazán szeretik, bizonyára fölteszik magokban, hogy e hibákat elkerülik; azok bizonyára óvakodni fognak, nehogy azon szemrehányást kelljen magoknak tenniök, hogy épen magok rontották el gyermekeiket. Óvakodniok kell továbbá a szülőknél, nehogy a büntetésekre nézve közömbösséget tanusítsanak a nevelésben; különösen pedig nem szabad magoknak rossz példát adniok, el kell távolítaniok tehát minden házi perpatvart és viszálykodást, sőt minden feltűnő heveskedést is, szóval lehetőleg el kell kerülniök mindent, ami által gyermekeik részokról elronthatók lehetnének. Mert mindentől, azt jól tudjuk, nem lehet eléggé őrizkedni; de amit a szülők nem tehetnek meg saját erejükből, azt megtehetik az isteni kegyelem segítségével.

Fludorovics Zsigmond.

Irodalom és művészet.

— **Előfizetési fölhívás** Duilhe de Saint-Projet „*A keresztény hit természettudományos védelme*” című s harmadik (1890) francia kiadás után magyarra fordított művére. Századunk kedvenc tudománya a természettudomány; ezt művelik, ezt karolják fel leginkább és joggal, mert a természettudományoknak köszönjük mindazt, amiben a jelen-

kor aránylag felülmúlja a többiekét; csak ne művelnék vallástalan, sőt vallás ellenes érzézzel, csak ne akarnák épen a természettudományok nevében Istent és a vallást az emberi társadalomból száműzni! Ismeretes, hogy ez irányból támadnak legerősebben, hogy a természettudomány köréből intézik ellenünk a legtöbb és csaknem megdönthetetlen látszó ellenvetéseket. Jelen munka tehát eminenter időszzerű. Szerző szabatosan és a legvonzóbb modorban, nagy szakavatottsággal tárgyalja a leginkább napirenden levő kérdéseket. Négy terjedelmes részben (Módszertan, Világtan, Elettan, Embertan) tárgyalja mindamaz ellenvetéseket, melyeket a természettudomány nevében a vallás ellen támasztani lehet, — folytonosan szemmel tartva a természettudományok legújabb felfedezéseit, kutatásait. E műből kiki meggyőződhetik arról, hogy az egyház nem fél a tudományoktól, a természettudománytól sem, hogy az egyház nem ellensége a tudománynak és haladásnak, ellenkezőleg támogatja és felkarolja, mert a tudományok az egyház tanait ismét csak megerősítik, újab fény sugarakkal övezik körül. — A mű kitűnősége mellett eléggé bizonyít azon körülmény is, hogy rövid idő alatt Európa összes művelt nyelveire: német, olasz, spanyol, angol nyelvre lefordították. Franciaországban a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Németországban pedig még a protestáns lapok is dicsérőleg ajánlották. Midőn 20 évvel ezelőtt egyházirodalmi iskoláink regényeket, beszélyeket fordított, azok mind elkeltek; amióta pedig tudományos műveket fordít, melyeket pedig a kritika mindig igen dicsérőleg fogadott, a pártolás folyton csökken. Ezen mű a legidőszzerűbb kérdésekkel népszerű nyelven foglalkozik, tárgya mindenkit érdekel, irányja francia élénk szellemességtől pezseg, tehát oly tulajdonokkal dicsekszik, hogy a nagy közönség pártfogását bizton remélve kérjük. A mű 28—29 ivre fog terjedni s június első felében fog megjelenni. Ára 2 frt 50 kr. *A csanádi növendék papság.* magyar egyházirodalmi iskolájának ezévi tagjai.

Lampel Róbert (Wodiáner F. és Fiai) es. és kir. udvari könyvkereskedés kiadásában megjelentek:

»Magyarország története.« Az eddigi történeti tankönyvek unalmas, lélekölő évszám- és adathalmaztá tették azt a tudományt is, mely leginkább van hivatva az ifjú lélek nemes tulajdonainak kifejlesztésére: lehetetlen, hogy a legnagyobb örömmel ne lapozza végig azt a díszesen kiállított és gyönyörű képekkel illusztrált »Magyarország Története«-t, mely *Baróti Lajos* és dr. *Csanáki Dezső* tollából folyva, most hagyta el a sajtót. Baróti és Csanáki nem tömték tele könyvüket aprólékos részletekkel, hosszú hadjáratok fárasztó elbeszélésével, hanem csak a főbb eseményekre vetve súlyt, mintegy hatvan kisebb nagyobb fejezetben megannyi önálló képet tárnak a tanuló elé, mindegyikben egy-egy kiemelkedő alak köré csoportosítva a legszükségesebb mondani valókat. A szerzők eljárása érthető lesz, ha ide igtatjuk néhány fejezet címét, pl. a Habsburg-házból való királyok korából: »Magyarország megosztása«, »Martinuzzi György«,

»Szondi és Losonczy«, »Eger ostroma«, »Zrinyi, a szigetvári hős« stb. A szerzők, anélkül, hogy tulajdonképeni oknyomozó történelmet akartak volna írni, mégis rárautáltak az események indító okaira is, és — ami ennél sokkal fontosabb és amiben eddigi tankönyviroink legtöbbet mulasztottak — kiterjeszkednek nemzetünk kultur-történelmére is. Nagyon lényeges újításnak tartjuk továbbá, hogy a könyv dúsan és valóban szépen van illusztrálva; akképen, hogy az összes illusztrációk vagy egykorú hiteles rajzok másolatai, vagy régi krónikák nyomán a jeles Dörre Tivadartól készített művészi becsü ábrázolatok. — A könyvnek kétféle kiadása van: az egyik a középiskolák alsó osztályainak és a polgári fiú-iskoláknak van szánva, a másik a polgári leányiskoláknak. Az utóbbi bővebben tárgyalja egyes kimagasló magyar nők életét, pl. Lórántffy Zsuzsánnáét, Zrinyi Ilonáét, szól a kultur-történeti részben a női viseletről, foglalkozásról stb. Ugy ezt, mint a fiúk számára való kiadást a legjobb magyar tankönyvek sorába helyezzzük és kívánjuk, hogy foglaljon tért minél előbb és minél több intézetben. Ára úgy fiú mint leányiskolai kiadásának füzve 1 frt, igen esinos vászonkötésben 1 frt 20 kr.

»Gazdaságtan.« *Kohaut Rezső, Sajóhelyi Béla, Tiborcza* írta e művet, szorosan alkalmazkodva a tanításterv utasításaihoz, folyvást a gyakorlati élet követelményeit tartván szem előtt. E szempontból teljes elismerést érdemelnek azok a fejezetek, melyek az élelmi cikkek beszerzéséről, a tápláló anyagok konzerválásáról, az élelmiszerek hamisításáról, a házi állatok tenyésztéséről, a házi kertészkedésről stb. szólnak. A könyv jó tulajdonságai, valamint olcsó ára is (füzve 60, kötve 80 kr.) legszélesebb körű elterjedését engedik remélni.

»Alak- és mértan.« Mayer Miksának polgári leányiskolák és tanítónő-képzők számára írt e című tankönyvet legkevesebb elvont okoskodással terheli a tanulót és legtöbbet nyújt mindabból, ami a gyakorlati élet szempontjából szükséges. Ez, valamint kitűnő feladatai már régen nagy elterjedést biztosítottak e munkának, úgy hogy immár ötödik kiadásban lát napvilágot. E kiadást *Zettner Ede* és *Scherter Gyula* dolgozták át, figyelemmel lévén mindarra, amit az új tanításterv e részben követel. Ára füzve 1 frt, kötve 1 frt 20 kr.

»Az ábrázoló geometria elemei.« Polgári iskolák II. és III. osztálya számára. *Irta Adamovics János.* Meghatározásai világosság és szabatosság, feladatai bőség és változatosság dolgában alig hagynak kívánni valót hátra. A 13 könyvmatos táblával ellátott, esinos kiállítású munka ára 80 kr., kötve 1 frt.

»Német írók iskolai tára.« A Lampel-cég kiadásában megjelenő »Német írók iskolai tára« cz. vállalatból egyszerre két füzet látott napvilágot: a második, mely Herder *Cid*-jét adja dr. *Hoffmann Frigyes* magyarázataival, s a harmadik, mely *Goethe Iphigenie*-jét tartalmazza, *Haraszt Gyula* szövegjegyzetével és irodalomtörténeti fejtegetésével. Mindakét szakkérliu nagy gonddal végezte munkáját; nem tömik túl a szöveget felesleges kommentárokkal, hanem csak a legszükségesebbet nyújtják, de ezt aztán röviden és velősen. A második, teljes II ivre terjedő füzet ára 50 kr., a harmadik, 6 $\frac{1}{2}$ ives munkáé csak 30 kr.

— **Rózsavölgyi és Társa** es. és kir. udv zeneműkeresek kiadásában (Budapest, Kristof-tér) megjelent: »*Tchetyi, mer' vasutji.*« Csárdás, zongorára alkalmazta *Nagy Zoltán*. Ára 80 kr. — *Causerie d'Amour* morceau pour piano par *M. Viktor*. Ára 60 kr.

Gyűjtés

a kath. tanítók orsz. árvaháza s aggjainak menedékházára:

A 85. számú gyűjtőben.

Znamenák István, főgymn. tanár, sz. széki jegyző 5 frt
Eddigi gyűjtés 1568 frt 35 kr.
és 2 drb □
Összesen 1573 frt 35 kr.
és 2 drb □

Közli: *Zelliger Vilmos*, biz. pénztáros.

VEGYESEK.

A népoktatási statisztika adatok gyűjtése és feldolgozása tárgyában Csáky közokt. miniszter új utasítást adott ki a tanfelügyelők számára. Ez utasítással váltja be Csáky azon ígéretét, hogy a tanfelügyelőket a nyomasztó irodai teendők alól fölmenti. A tanfelügyelőket leginkább terhelte a statisztika adatainak évenkénti egybeállítása, ez minden tanfelügyelőnek 2—3 havi idejét vette eddig igénybe. Az új utasításon meglátszik a gyakorlatiaság. Azon helyes álláspontból indul ki, hogy a statisztikai adatokban különbséget tesz az állandó jellegű és a változó jellegű adatok között. A változó adatokat, melyek a tankötelesekre és az iskolába járókra, továbbá az iskolák látogatására vonatkoznak, a tanfelügyelők ez után is évenként be fogják gyűjteni és felterjeszteni; ellenben az állandó jellegű adatokat minők a községekre, az iskolai épületekre, a taneszközökre, a tanítók fizetésére és szolgálati éveire vonatkozó s csekély ingadozással járó adatokat csak minden ötödik évben fogják ezután bemutatni. És ezzel igen sok van rajtuk segítve, mert a tanfelügyelői statisztikát az tette oly terhessé, hogy évről-évre a legnagyobb részletességgel kellett benyújtani, összeállítani s különböző csoportosításokban XIV. táblázaton feltüntetni mindazon jelentéktelen adatokat, melyeknél alig fordult elő valami változás. A több százra rugó rovat különféle csoportosítása mellett alig volt lehetséges kikerülni, hogy az adatokba elnézésből eredő, vagy tollhiba ne esuszónk be s ilyenkor a számadatok rengetében heteken át kereshette, míg rá akadt a tévedést okozó számrá. Pedig meg kellett azt keresnie, mert biztosra vehette, hogy ha egy félmilliónyi kiadás vagy bevételnél egy forintról nem tud számot adni, élesebb megrovásban részesül, mintha kísütötték volna rá, hogy 3 év óta egyetlen iskolát sem látogatott. (E)

Tanképesítő vizsgálatok. Az *esztergomi* kir. érseki tanítóképzőintézetben az 1890/91. tanév

tanképesítő vizsgálatai június hó 20., 22. és 23. napjain fognak megtartatni. Esztergom, 1891. május 12. Dr. *Walter Gyula*, ideigl. igazgató.

A **testi büntetés** általános alkalmazása ellen. Midőn sz. Anzelm, cantenbury-i érsek (meghalt 1109. április 21-én) még a normandiai Bec kolostor apátja volt, egy más nagy erény hírében álló apát következőleg nyilatkozott előtte az ifjuság nevelésének sikertelenségéről: »Mi szünet nélkül büntetjük növendékeinket, de csak rosszabbak lesznek.« Anzelm kérdé: »Ha azután bizonyos kort elérnek, mi lesz a növendékekből?« »Ostobák, hasonlóak az esztelen állatokhoz« viszonzá az apát. »Ez aztán szép nevelés«, mondá Anzelm, »mely az emberből állatot csinál. De mondd csak, ha fát ültetsz és azt erős korlátokkal vennéd körül minden oldalról, hogy sem ágait kiterjeszteni, sem nőni nem volna képes, mi lenne belőle? Bizonytal nem más, mint görbe fa, mely gyümölcsöt nem hoz. Ha már most te, folytatá Anzelm, ily módon bánsz ezen szegény gyerekekkel, úgy sziveinkbe visszas gondolatokat és érzelmeket fognak táplálni, melyek az fűtések alatt csak elmérgesednek és a folytonos büntetések által meg nem javíttatnak. Azért van az, hogy az így körülzárolt szívükbe sem a bizalom, sem a barátság és szeretet édes érzelmei be nem hatolhatnak. Erős lélek tökéletesebb lesz a szenvedések és megáláztatások közepette, de a gyenge lelket gyengéd bánásmód, szelidség által kell az erény útjára vezetnie.« Az apát beismerte helytelen eljárását és javulást ígért.

Róth József kir. tanácsos, pozsonym. tanfelügyelő a mult hóban jelentést tett a közigazg. bizottságban az iskolákban tapasztaltakról. Ez alkalommal kiemelte a pozsonym. *Majtény* község kath. iskoláját, amelyben a tanulók a *magyar nyelvben* igen szép előhaladást mutattak fel. Őszintén gratulálunk az iskola derék vezetőjének *Kyttler Alajos* kitanító úrnak.

Helyreigazítás. A lapunk 16. számában közölt palásti iskolaünnepély nem márcz. 29-én, hanem *márczius 30-án* tartatott meg.

Iskolai takarékpénztár. Belgium tanítói Gentben tartották meg 33-ik országos közgyűlésüket. A tárgyak között a negyedik tétel ez a kérdés volt: Mit kell tartani az iskolai takarékpénztárról? A többség az iskolai takarékpénztár ellen nyilatkozott, mivel ez nem felelt meg a várakozásnak.

Kérelem. Az általam szerkesztett »*Pedagogiai Zsebnaptár*« főleg annak tanügyi czimtarát minél tökéletesebbé óhajtván tenni, tisztelettel kérem a gymnasiumok, reáliskolák, kereskedelmi akadémiák és középkereskedelmi iskolák, tanító- és tanítónőképezdek, felsőbb és polgári leányiskolák, polgári fiú- és felső népiskolák igen tisztelt igazgatóit, illetőleg azok helyetteseit: sziveskedjenek intézetők *tanárainak névsorát* majus 25-ig levelezőlapon velem közölni, hogy az új adatokat a nevezett naptár 1891/2-ik évfolyamába felvehessem. Pozsonyban, 1891. ápril 15. *Orbók Mór*.

